

EDITO

De littekens van Stalingrad

In de lente van 1979 had ik in Praag twee hallucinante politieke gesprekken. Het eerste vond plaats in een exclusief restaurant voor partijfunctionarissen, waar ik, als vertegenwoordiger van een eurocommunistische zusterpartij, door twee Sovjetambtenaren op een kameraadschappelijke maar niet mis te verstane manier op het matje werd geroepen. Hoe konden wij in het Westen de Internationale Solidariteit met de Sovjet-Unie - ze spraken die woorden duidelijk met hoofdletters uit - op een dergelijke manier met de voeten treden? Het ging namelijk om een nogal kritisch artikel van Jef Turf, waarin hij had durven te suggereren, dat het reëel bestaande socialisme een hypotheek legde op de ontwikkeling van een radicaal socialisme in het Westen, en niet omgekeerd. Al mijn argumenten werden als anti-sovjet- (en dus anti-socialistische) propaganda weggewuifd, tot één van de twee plotseling zijn hemd openrukte en met de vinger op drie littekens van kogelgaten wees: "In Stalingrad heb ik bijna mijn leven verloren voor het Socialisme, dat jullie nu in het Westen verraden", brulde hij zo luid, dat iedereen opkeek. Ik zweeg, omdat ik plotseling begreep dat elk zinvol gesprek onmogelijk geworden was.

De volgende avond zaten we in de keuken van Bob Francis, toen plaatselijk medewerker van het internationale communistische tijdschrift *Problemen van Vrede en Socialisme*. De radio werd zo luid mogelijk aangezet, men liet de kranen lopen en midden in al dat lawaai vertelden mensen van Charta 77 ons fluisterend verhalen uit de reëel bestaande nachtmerrie van het bezette Tsjecho-Slowakije.

De volgende dag voelde ik me pas opgelucht toen ik in Frankfurt uit het Tupolevvliegtuig op de veilige kapitalistische Duitse grond kon stappen.

Ik twijfelde geen moment aan de eerlijke verontwaardiging van die sovjetmensen die - ook dat was ter sprake gekomen - de repressie van de democratische oppositie in Oost-Europa goedkeurden als een noodzakelijke verdediging tegen de krachten van de internationale reactie die met alle middelen moesten worden uitgeschakeld. Ik twijfelde echter nog minder aan het gelijk van die dissidenten die hun vrijheid (hun carrière was intussen al gebroken) op het spel zetten in het verzet tegen deze repressie.

Dat was één van de grote contradicties van die tijd: door onze inzet voor een revolutionair socialisme in het Westen waren we de geestesgenoten en dus de objectieve bondgenoten van hen die in het Oosten als verraders van het Socialisme en handlangers van het Imperialisme werden vervolgd.

Je kon op twee manieren op die onverkwikkelijke situatie reageren: ofwel kwam je tot het inzicht dat je door je lidmaatschap van de communistische partij in

feite de ondemocratische regimes bleef legitimeren, en dan stapte je er maar best uit. Of je geloofde dat de ontwikkeling van die democratische euro-communistische stroming die dubbelzinnigheid eens en voorgoed zou opheffen en plaats zou ruimen voor een marxisme zonder dogma's, bevrijd van de vreselijk erfenis van het stalinisme maar ook van het in wezen autoritaire leninisme.

De geschiedenis van dit eurocommunistische experiment heeft bewezen dat we ongelijk hadden, dat wil zeggen dat we de mogelijkheid om die beweging van binnenuit te veranderen zwaar overschat hebben. De dogmatische kameraden uit Oost en West die ons waarschuwden hebben gelijk gehaald: die breuk met de leninistische traditie betekende meteen ook het einde, of in het beste geval de sociaal-democratisering van het westerse communisme. Dat verhaal is bekend.

Maar hadden ze daarmee alles gezegd? Ik geloof het niet. De contradicties van het internationale kapitalisme zijn na de val van de Muur alleen nog maar groter geworden, en noch de neoliberale overwinnaars van de Koude Oorlog noch de sociaal-democraten zijn in staat gebleken de fundamentele problemen van deze nieuwe wereldorde enigszins geloofwaardig aan te pakken. Ook die politieke formaties die in het vacuüm van oud links zijn ontstaan, bijvoorbeeld de Groenen, konden zich niet efficiënt tegen de alles-overheersende macht van dat kapitaal weren. Maar het helpt nog minder om de kop in het postmodernistische zand te steken en zichzelf wijs te maken, dat begrippen als uitbuiting, klasse en klassenstrijd verouderd en niet meer relevant zijn en we daarom in de minst slechte van alle mogelijke werelden moeten leren overleven, indien we ons al niet comfortabel door de heersende macht laten recupereren. De littekens van Stalingrad waren uiteraard geen excuus voor een anti-democratische politiek, en de littekens van Stalin zijn te reëel bestaand en zichtbaar om de oude vormen en gedachten van het historische communisme opnieuw geloofwaardig te kunnen maken.

Maar wat ons ooit tot die inzet gemotiveerd heeft, namelijk de weigering om de bestaande onrechtvaardige toestand klakkeloos te aanvaarden, is meer dan ooit aan de orde. We moeten de durf opbrengen om ons van de oude concepten en symbolen te ontdoen, de eerlijkheid om toe te geven dat er heel wat grondig is misgelopen en het intelligente engagement, om wél het kind van het totalitarisme weg te gooien, maar het groezelige en levensnoodzakelijke badwater te behouden. Op dit ogenblik kan niemand voorspellen wat er uit dit zilte water van de kritische houding nog allemaal kan ontstaan, maar zolang er vruchtwater is, is er hoop.

Ludo Abicht

op uitnodiging van de redactie